

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת: 18:36

יציאת השבת: 19:35

שבת קודש

צו

שבת הגדול

מפטירים

"וערבה לה' מנחת יהודה"

(מלאכי פרק ג' - ד')

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

מהלכות ומנהגי ליל הסדר עפ"י מרן שו"ע ופוסקים אזורנים

כללי

ליל הסדר גולת הכותרת של פסח, הלכותיו וסדריו מפורטים במקורות הלכתיים רבים. בתלמוד הוקדש ללילה זה רוב הפרק העשירי של מסכת פסחים, הרבה מעבר לקטעי תלמוד שהוקדשו ללילות חגים אחרים. בעוד שבעבר קביעת הסיודור, וההלכות המיוחדות נחשב לדבר מורכב, לדוגמה באבודרהם מובאים שישה סדרים אחרים לליל הסדר, כיום פשט הסדר המיוחס לרש"י או לבעלי התוספות, קדש ורחץ, כרפס, יחץ, מגיד רחצה, מוציא, מצה, מרור, כורך, שולחן עורך, צפון, ברך, הלל, נרצה. ליל הסדר מוקדש בראש ובראשונה להחדרת ערכי אמונה ויראת שמים לילדים, ובכך לקיים מצוות "והגדת לבינך" וכן לספר ביציאת מצרים, להודות ולהלל לקב"ה על כך. עריכת הסדר כהלכתו ובטוב טעם חשובה מאוד. על מנת להתארגן נכון לליל הסדר יש:

- ☒ ללמוד היטב את ההלכות הקשורות לליל הסדר.
- ☒ ללמוד ולהכין את הטב מדרשים ומתאמים ומותאמים לליל הסדר.
- ☒ להשקיע בניקיונות לפסח, באופן שלא תיווצר עייפות יתר לקראת ליל הסדר וכן מומלץ מנוחה קלה אחרי הצהריים ובפרט לילדים.
- ☒ להשלים את ההכנות ועריכת הבית מוקדם, כך שליל הסדר יתחיל מיד כששבים מבית הכנסת.

קצרת ליל הסדר

קצרת ליל הסדר כקצרה המכילה את כל הנדרש למהלכו, אינה מוזכרת בתלמוד ולא בתקופת הגאונים, תחילת הזכרת הקצרה בתקופת הראשונים (תוספות, שבולי הלקט...). המינים שקערה, ארבעה מתוכם והם מצות, מרור, חרוסת וירק (כרפס), הם חלק ממהלך הסדר, ואילו שנים מתוכם הם זכר לקורבן החגיגה וקורבן הפסח. נוהגים לשם כך זרוע וביצה, זרוע זכר לקורבן הפסח והיא מסמלת את הזרוע הנטויה, וביצה זכר לקורבן החגיגה. אף על פי שהתבטל יכול להיות ממין אחר כגון דג וכדומה, נוהגים בביצה, מפני שבארמית קוראים לביצה ביעא ויש בה לסמל "דבעא רחמנא למיפרק יתנא". אעפ"י שאת קורבן הפסח היו צולים על שיפוד של עץ רימון, הזרוע שהוא רק סמל אין חייבים לצלותו על שיפוד ואף ראוי לצלותו בדרך שונה מקורבן פסח. קיימים שני צורות סידור הקערה, שיטה אחת מסודרת לפי סדר השימוש בתכולת הקערה, על פי הכלל "אין מעבירים על המצוות", ושיטה שניה היא על פי קבלת האר"י. כיום בקהילות הספרדים וחלק מקהילות האשכנזים מקובלת השיטה השניה, אך אין זה מעכב.

קדש

בתלמוד מובא כי אין לאחרון, כדי שלא ירדמו התינוקות, והפוסקים הדגישו גם את זמן ההתחלה המוקדם ביותר, שיהיה אחר צאת הכוכבים, זאת מפני שמצוות חכמים לשתות ארבע כוסות נקבעה לזמן הראוי לאכילת מצה, ומצה נאכלת רק בלילה, וכוס הקידוש הוא אחד מארבע הכוסות (אבודרהם), אך אין צורך להחמיר לפי זמן רבינו תם, ובפרט אם יש הדבר יפגע בערנות המשתתפים. ובדיעבד אם הקדימו הקידוש קצת לפני צאת הכוכבים יוצאים ידי חובת קידוש, אך לא ידי חובת טיבול הירק (כרפס) ואכילת המצה. להלן מספר נקודות חשובות לשלב ה"קדש" ☒ יש לסדר את השולחן בכלים נאים כל אדם לפי יכולתו, אך ראוי להשאיר מקום פנוי זכר לחורבן.

- ☒ כאשר מברכים שהחיינו בקידוש יש לכוון לפטור גם את מצוות אכילת המצה והמרור.
- ☒ ראוי שאדם אחר ימזוג את הכוס למקדש, לסמל בזה דרך חירות.
- ☒ נכון לכתחילה שהמקדש יקבל את הכוס מאדם אחר בשתי ידי ויקדש כאשר הוא אוזחו ביד אחת.
- ☒ לכתחילה אין לומר את הקידוש עם המקדש. והנוהגים לומר נוסח הקידוש הארוך, רשאים להמשיך במנהגם.

היסבה

א. חובת ההיסבה חלה על שתית ארבע כוסות ואכילת המצות כולל הכורך. ב. רצוי להסב על כרים וכסתות, ניתן גם להסב על השולחן, או על משענות הכסא ועל כתפי חברו, אך לא על ברכי עצמו, מפני שנראה כאדם דואג. ג. כולם חייבים בהיסבה, פרט לתלמיד אצל רבו. יש מעדות אשכנז הפוטרים את הנשים מחובת ההיסבה. גם אדם שמאלי, מיסב על שמאל. ד. אדם ששכח להסב חוזר לאכול/לשתות בלי ברכה, ובשעת הדחק אפשר לסמוך על הראב"ה, שלשיטתו כיום אין חובת ההיסבה.

ארבע כוסות

טעמים ורמזים רבים הובאו בקשר למצוות שתית ארבע כוסות בליל הסדר שתקנו חכמים, כנגד ארבע לשונות הגאולה, ועוד. חכמים לא תיקנו ברכה למצווה זו, מפני שכוס הקידוש הוא מצווה בפני עצמו, אך גם אחד מארבע הכוסות, אם כן לא ניתן לברך ברכת המצוות על כל ארבע הכוסות, סיבה נוספת היא שחכמים תקנו ברכה רק למצוות הנעשות בפעם אחת ואלו ארבע הכוסות מתפרשים על כל ליל הסדר.

ה. יוצאים ביין (עדיף אדום), מיץ ענבים, יין משריית צימוקים או בישולם. בדיעבד יוצאים ביין משוחזר.

ו. גם מי שקשה לו לשתות יין, ישתדל לקיים מצווה זו, פרט למי שעלול לבוא לידי חולי משתיית היין. יש לשתות את הכוס בתוך שיעור זמן שתיית רביעית, ויש אומרים בתוך זמן אכילת פרס.

ז. שיפור הכוס רביעית, לדעת הרמב"ן יש לשתות את כל הכוס, ולדעת הר"ן די בשתיית רוב הכוס, וכן נראה דעת השו"ע ולכן ראוי להכין לליל הסדר כוסות המכילים רביעית או מעט יותר ובכך לצאת ידי חובת כולם.

ח. שתיית ארבע כוסות צריכה להיות בסדר הנכון שהגדרו חז"ל, כוס ראשונה קידוש, שניה על הגדה, שלישית לברכת המזון ורביעית להלל, אם שותים לא לפי הסדר לא יוצאים ידי חובה.

ט. מנהג הספרדים לברך בורא פרי הגפן על הכוס הראשונה ולפטור בברכה את הכוס השניה וכן לברך על הכוס השלישית ולפטור בה את הרביעית. ומנהג האשכנזים לברך על כל כוס.

ורחץ

רחיצת ידיים זו אינה מיוחדת ליל הסדר דווקא, אלא ככל נטילה שצריכים ליטול לדבר שטיבולו במשקה, במשך כל השנה. רחיצה זו נועדה יחד עם שלב ה"כרפס" ליצור שינוי ביחס להרגלי האכילה הרגילים במשך כל השנה, שבמקום ליטול ידיים לטעודה לברך "המוציא לחם מן הארץ" ולאכול מצה ולטבל את הירקות כחלק מהסעודה, טובלים הירק במי במלח לפני הסעודה. י. נטילת הידיים על פי כל כללי הנטילה לפת, אך ללא ברכה. רצוי בבית ולא בחצר כדרך חירות.

יא. אין צורך לגרום במכוון לצורך בנטילה נוספת עבור המוציא מצה, על ידי נגיעה מכוונת במקומות מכוסים שבגוף וכדומה, מפני שההתחייבות בנטילה נוספת לפני "מוציא מצה" נובעת מעצם היחס הדעת. מי ששמר על ידיים נקיות ב"רחצה" יטול בלי ברכה.

יב. אדם שטעה ובירך על נטילת ידיים בנ"ו ורחץ, חוזר ומברך ב"רחצה".

אמרי בינה - אמרי זוז"ל בשבוע המידות הטובות

לדעת בעל ה"אורחות צדיקים" שלושים דברים שעל האדם לזכור בכל יום פעמיים, ולהכניסם בעמקי הלב, כדי שעבודתו תהיה מקובלת לפני הקב"ה, ותשא חן וחסד לפניו. בגיליון הקודם הובאו עשרים ואחת מהם.

העשרים ושתיים - שיזכור לעולם לעשות טובה עם חבריו לסייע להם בטרחה ובמשאם, ויאהב להם מה שיאהב לנפשו, וישנא להם מה ששונא לעצמו. והשתדל לקנות אחים וריעים נאמנים שיעזרו על תורתך, כי כשלבך שלם עמהם אז יאהבך. ורבים יהיו דורשי שלומך, וגלה סודך לאחד מני אלה.

(אורחות צדיקים- שער הזכירה)